

Bijlage HAVO

# 2021

tijdvak 1

**Nederlands**

Tekstboekje

### Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen

(1) “Diervriendelijk vlees bestaat niet”, scandeerden fanatieke vegetariërs voor de deur van de biologische slager bij mij in de buurt. Strikt genomen hadden ze een punt, maar een beetje vreemd vond ik het wel. Ik had sterk de indruk dat ze hun pijlen beter hadden kunnen richten op een kiloknaller of een megastal.

(2) Hoe zouden deze vegetariërs tot hun besluit zijn gekomen om juist bij een biologische slager te gaan demonstreren? Ze zullen ooit besloten hebben geen dierlijk voedsel meer tot zich te nemen. Een nobel streven: daarmee voorkomen ze dierenleed, dragen ze aanzienlijk minder bij aan de CO<sub>2</sub>-uitstoot en verkleinen ze hun ecologische voetstap onmiddellijk. Maar goed, als je consequent bent, kun je het daar niet bij laten. Want als je echt overtuigd bent van je mening, moet je proberen anderen daarvan te overtuigen. Eigenlijk is het moe-  
reel verwerpelijk dat niet te doen. En zo kan het dus gebeuren dat je op een dag besluit vegetariër te worden en je jezelf niet veel later al demonstrerend aantreft bij een biologische slager. Als je niet oppast, streef je heel consequent je doel voorbij.

(3) En denk nu niet dat alleen vegetariërs dit zo doen, het consequente denken van niet-vegetariërs is vaak nog erger. Als je zegt dat je vegetariër bent, grijpen veel niet-vegetariërs elke kans aan om je op inconsequenties te wijzen. “Ja, maar je draagt wel leren schoenen.” En als ze je een keer betrappen op het eten van vlees, dan is het hek echt van de dam. Terwijl de vegetariër, die toch al

nooit vlees eet, juist het recht heeft om zo heel af en toe een stukje dierlijk voedsel te eten. Als het gaat om het verminderen van dierenleed en CO<sub>2</sub>-uitstoot zou het veel effectiever zijn als al die vleeseters nu eens een stuk minder vlees eten.

(4) Het komt allemaal doordat we consequent zijn hoog waarderen en inconsequentie zien als een dood-zonde. Kijk maar naar de politiek. Wanneer je als politicus wordt beticht van draaien, raak je beschadigd. Het beroemdste voorbeeld uit de recente Nederlandse geschiedenis is ongetwijfeld dat van Wouter Bos. “U draait en u bent niet eerlijk”, zei Balkenende (CDA) tegen hem tijdens een radiodebat. Vervolgens bleef het CDA Bos als inconsequente draaikont afschilderen, met succes: Bos’ Partij van de Arbeid lag een straatlengte voor in de peilingen, maar uiteindelijk werd het CDA de grootste partij. En er zijn meer politici die proberen zichzelf neer te zetten als de enige consequente te midden van inconsequenzen, vaak met succes. Fijn voor hen, maar als samenleving schieten we er weinig mee op. We zouden inconsequentie veel meer moeten waarderen.

(5) Het is natuurlijk prettig om een helder en consequent wereldbeeld te hebben. Dat geeft duidelijke richtlijnen voor je handelen en een gevoel van rust. Maar het is lastig vol te houden: de wereld verandert voortdurend en je hebt nu eenmaal ook te maken met anderen die anders over dingen kunnen denken. Bovendien is volledige consequentie onmogelijk.

85 Vroeg of laat ontdek je dat elke  
 ordening, elk verhaal, elk systeem  
 ‘tekortschiet’, dat wil zeggen: niet  
 helemaal consequent is. Er zijn altijd  
 losse eindjes en restcategorieën.

90 **(6)** Dat merk je al bij iets simpels als  
 het opruimen van je bureau. Als je  
 een indeling hebt bedacht voor de  
 stapel papieren, zit je uiteindelijk al-  
 tijd met een rest, de dingen die niet

95 in een van de hokjes passen. Wat  
 doe je daarmee? Je kunt die gena-  
 deloos door de papierversnipperaars  
 halen, ze wegmoffelen in een ver-  
 borgen laasje of ze een beetje op je

100 bureau laten slingeren. Natuurlijk is  
 het ook mogelijk om voor een andere  
 ordening te kiezen die deze dingen  
 wel een belangrijkere plek geeft, het  
 probleem is alleen dat je dan weer

105 andere restcategorieën overhoudt.  
 Hoe fijnmaziger je ordening, hoe min-  
 der restcategorieën, maar hoe inge-  
 wikkelder en onhandiger in het ge-  
 bruik. Het zal nooit lukken een orde-

110 ning te bedenken die alles een gelij-  
 ke plek geeft, want dan kom je uit bij  
 chaos.

**(7)** Zo kent ook de maatschappij los-  
 se eindjes en restcategorieën, zoals

115 mensen die niet in het systeem pas-  
 sen: vluchtelingen, andersdenken-  
 den, verstandelijk beperkten, ouden  
 van dagen. Wat doe je met hen? In  
 de versnipperaars? Of wegstoppen in

120 een laasje? In Nederland kiezen we  
 meestal voor de laatste oplossing:  
 we stoppen ze in inrichtingen of  
 vluchtelingenkampen, bij voorkeur  
 buiten de bewoonde wereld.

125 **(8)** En dan zijn er nog mensen die  
 een ander consequent systeem  
 voorstaan en dat van jou betwisten.  
 Wat moet je met hen? Verdelgen?  
 Negeren? Overreden? De wang toe-

130 keren? Op kleine schaal is het pro-  
 bleem misschien nog redelijk over-

zichtelijk, maar in de geschiedenis  
 zijn voorbeelden te vinden waarbij  
 het desastreus uit de hand liep.

135 **(9)** Onze democratie is in dit licht een  
 prachtig systeem. Meerdere partijen  
 met verschillende wereldbeelden  
 moeten er samen zien uit te komen.  
 Het is de ultieme manier om desas-

140 treuze gevolgen van consequent  
 denken te voorkomen. Des te gekker  
 is het dat we onze politici juist gena-  
 deloos afrekenen op de inconse-  
 quenties van hun standpunten. Wat

145 hebben we liever: politici die het bes-  
 te besluit nemen, die er met anders-  
 denkenden proberen uit te komen, of  
 politici die koste wat kost vasthouden  
 aan een standpunt, om de enige re-

150 den dat dat nou eenmaal hun stand-  
 punt was? In een klimaat waar alles  
 om consequentie draait, wordt het  
 erg lastig om eens iets uit te probe-  
 ren, want voor je het weet, word je

155 beticht van inconsequentie. Politici  
 die beweren dat ze, in tegenstelling  
 tot de anderen, nu eindelijk eens  
 consequent zullen zijn en echt de  
 waarheid zullen spreken, moet je dus

160 juist wantrouwen. Want of ze liegen  
 of ze zijn uit op een dictatuur.

**(10)** Maar kunnen wij dan zomaar  
 helemaal zonder die ordeningen?  
 Hebben wij niet een minimale vorm

165 van consequentie nodig om ons  
 handelen op te baseren? Volgens de  
 Duitse denker Friedrich Nietzsche  
 zou het moment ooit komen dat we  
 werkelijk zonder consequentie kun-

170 nen, alleen moest daarvoor wel eerst  
 een nieuwe mens opstaan: de  
 übermensch. Bij deze übermensch  
 moet je niet denken aan de karika-  
 tuur die Adolf Hitler ervan maakte –

175 een zuivere ariër die volgens de  
 nazistische vastomlijnde ideologie  
 denkt en handelt – maar juist aan  
 iemand die zonder ideologie kan

leven: een wezen dat geen wereld-  
180 beeld nodig heeft, niet streeft naar  
enige vorm van consequentie, die  
zich kan redden in de chaos. De  
mens is een “brug”, een “overgang”,  
een “koord, geknoopt tussen het dier  
185 en übermensch”, schrijft Nietzsche in  
*Aldus sprak Zarathoestra*. Wij naar  
consequentie strevende mensen zijn  
volgens Nietzsche dus van voorbij-  
gaande aard.

190 **(11)** Net als Nietzsche denk ik dat  
leven zonder wereldbeeld te hoog  
gegrepen is voor de huidige mens,  
maar ik vraag me wel af of die  
übermensch er ooit zal komen. In  
195 ieder geval kunnen we in afwachting  
van deze supermens voorlopig maar  
beter leren leven met wereldbeelden  
die weliswaar een zwakke vorm van

consistentie kennen, maar uiteindelijk  
200 toch inconsequent blijken. Als we  
onze irritaties daarover wat kunnen  
onderdrukken zijn we al een heel  
eind. Want een inconsequenter leven  
is geen gemakkelijk leven – het ver-  
eist zelfbeheersing en een bijzonder  
flexibele geest. Je moet wel iets van  
richtlijnen hebben, maar die ook weer  
niet al te serieus nemen.

**(12)** De verleiding om te denken dat  
210 je eindelijk het consequente systeem  
hebt gevonden, ligt altijd op de loer.  
Inconsequentie blijft nu eenmaal irri-  
teren. Juist daarom heb ik zo’n waar-  
dering voor de flexitariër, de levens-  
215 minnende doodgraver, de fietsende  
autobezitter, de varende landrot, de  
niet-stemmende politicus, de dronken  
geheelonthouder en de rokende arts.

*naar: Frank Meester*

*uit: de Volkskrant, 30 april 2016*

*Frank Meester is filosoof en publicist.*

## Tekst 2

### De vlogger is de toekomst van de journalistiek

**(1)** Zullen mijn kinderen nog weten  
wat een journalist is? Over de toe-  
komst van de journalistiek wordt veel  
gedebatteerd, en steevast valt het  
5 woord digitalisering. Die toekomst  
lijkt niet zo gewis te zijn.

**(2)** In de vorige eeuw leerde de  
Franse socioloog en denker Pierre  
Bourdieu ons dat de maatschappij uit  
10 velden bestaat: het culturele veld, het  
economische veld, het wetenschap-  
pelijke veld, het politieke veld en ook  
het journalistieke veld. Elk veld kent  
overheersers en onderdrukten, bij-  
15 voorbeeld zij die de thema’s van een

verkiezingscampagne bepalen versus  
zij die daarop moeten reageren in het  
politieke veld, of hoofdredacteurs  
versus freelancers in het journalistie-  
20 ke veld. Elk veld is een krachtenveld,  
een strijdperk.

**(3)** In zijn tekst *Sur la télévision*  
(1996) beschrijft Bourdieu hoe de op-  
komst van de televisie de verhoudin-  
25 gen in het journalistieke veld veran-  
derde. Televisie kon de massa op  
een heel andere manier bespelen  
dan radio en printmedia gewend  
waren. Om de aandacht van het pu-  
30 bliek moest opnieuw worden gestre-

den. Maar waar de televisie een verandering bracht **in** het journalistieke veld, zorgt de digitalisering voor een verandering **van** het journalistieke veld. De overheersers van weleer  
35 staren hulpeloos naar hun verdienmodellen, terwijl de onderdrukten van toen aan status en invloed winnen met hun eigen YouTube-kanaal. Het  
40 is niet langer duidelijk of er nog wel een journalistiek veld bestaat, en hoe we dat moeten afbakenen.

**(4)** Terwijl de gebruikers van de oude infrastructuur (verkopers en consumenten van journalistieke verhalen)  
45 elkaar in alle digitale commotie niet meer kunnen vinden, wordt de journalistiek bovendien bedreigd door vier apocalyptische ruiters, aldus  
50 Emily Bell, oud-journalist van *The Guardian* en aan de prestigieuze Columbia School of Journalism verantwoordelijk voor de afdeling digitaal.

**(5)** Die vier ruiters zijn: Facebook, Apple, Google en Amazon. Vooral de eerste twee willen zich volgens Bell meester maken van de journalistiek. Facebooks *instant articles* (de mogelijkheid om nieuwsberichten van derden in de tijdlijn te lezen zonder Facebook te verlaten) en Apple News (een iTunes-achtige app voor  
60 nieuwsartikelen) zijn er in haar perceptie voortekenen van dat voor de journalistiek de jongste dag nakende is<sup>1)</sup>. We leggen immers het lot van onze informatievoorziening – dat is: het lot van onze samenleving – in  
70 handen van de Mark Zuckerbergs<sup>2)</sup> van deze wereld, van een kleine groep individuen die door geld worden gedreven en niet te controleren zijn. Het ergste is natuurlijk dat, als  
75 Bell gelijk heeft, er straks geen degelijk journalistiek medium meer over zal zijn om van die spectaculaire dag

des oordeels verslag te doen.

**(6)** Maar er is hoop, want de journalistiek lijkt plots terug van wegge-  
80 weest. Nee, het lijfblad dat op gezette tijden in de bus viel en een *NOS Journaal* dat nog viel te onderscheiden van de pastiche die *LuckyTV*  
85 erop maakt, komen niet weerom. En nee, die digitalisering gaat nooit meer weg. Sterker, in navolging van computers die romans kunnen schrijven en schilderijen van Rembrandt kunnen produceren, zullen er computers  
90 komen die journalistieke verhalen kunnen maken. Net als de verblufte toeschouwer die zo'n Rembrandt uit de printer zag rollen, zullen we die  
95 stukken lezen en stamelen: "De handtekening ontbreekt, maar de signatuur is onmiskenbaar." In sportverslagen en filmrecensies komen ze al een heel eind, onze elektronische  
100 collega's.

**(7)** Dat mag in de oren van Emily Bell en anderen apocalyptisch klinken, ik denk dat er sprake is van een nieuwe dageraad. Die gloort niet zozeer in  
105 de voortrazende technologische ontwikkelingen of de aansluiting die wij, journalisten, mediabedrijven en mediaconsumenten, daarmee vast ooit zullen weten te vinden. Het  
110 nieuwe licht komt van ontmoetingen tussen journalisten en niet-journalisten die er beiden een even grote behoefte aan blijken te hebben om de wereld te vertellen wat de wereld  
115 moet weten over de wereld.

**(8)** Een prachtig voorbeeld van zo'n ontmoeting was die tussen presentator Matthijs van Nieuwkerk en *hood*<sup>3)</sup>vlogger Ismail Ilgun, live op de  
120 oldskool televisie. Op de tafel van *De Wereld Draait Door (DWDD)* lag het cameraatje waarmee Ilgun zichzelf en zijn *hood* in korte tijd beroemd had gefilmd. "Dus jij bent een journa-

125 list in Zaandam?” vroeg de presentator. Van Nieuwkerk is journalist: hij heeft een krant geleid, een televisiestation en hij presenteert al elf jaar *DWDD*. Maar nu was hij in verwarring  
130 over wie zijn vakbroeder is en wie niet. Het antwoord van Ilgun maakte die verwarring alleen maar groter, en interessanter: “Zo is het. Ik ben gewoon een jongen met een camera,  
135 *that’s it*, ik ben in de groep, ik zeg tegen niemand wat ze moeten doen en ik forceer ook niks, ik trek gewoon die camera en ik film gewoon, dat is gewoon puur realiteit.” Ondertussen  
140 hield hij met gestrekte arm zijn hand hoog in de lucht, de palm naar zich toegekeerd, alsof hij een selfie maakte. Ilgun beschouwt zichzelf namelijk als journalist (‘Zo is het’),  
145 maar tegelijkertijd is hij zijn eigen onderwerp.

(9) Ook het verhaal, eerder deze week in *NRC*, over de makers van het YouTube-kanaal *Supergaande*,  
150 getuigt van zo’n ontmoeting. “Ik moet heel nodig naar het toilet, al een halfuur, maar ik durf het interview niet te verlaten. Kan ik even snel naar het toilet?” vraagt een van hen aan de  
155 *NRC*-journalist. Terwijl *Supergaande* zo’n succes is dat ze niet meer met de metro konden zonder aangesproken te worden door fans, iets wat de gemiddelde *NRC*-journalist toch niet  
160 snel zal overkomen.

(10) Maar nogmaals, er is hoop. Misschien kunnen er nu meer bruggen worden geslagen tussen de volstrekt gescheiden werelden van bijvoor-

165 beeld de *DWDD*-kijkers en de vlogfans. Ik heb de journalistiek, behalve als mooiste vak, altijd gezien als een belangrijke schakel in de maatschappelijke conversatie: de uitwisseling  
170 van nieuws, meningen en verhalen die maakt dat wij mensen een samenleving kunnen vormen. Spat die conversatie uiteen en sluit elk van ons zich op in z’n eigen waarheidsbubbel, dan heb je al snel geen  
175 samenleving meer.

(11) Iemand die bereid is een half uur lang zijn plas op te houden om de kennismaking te laten slagen, verdient het om met open armen te worden verwelkomd. Ik wil hiermee zeggen dat op die brug die nu hopelijk wordt gebouwd, de conversatie tussen de waarheidsbubbels kan worden hervat.

(12) De verwarring over wie wel journalist is en wie niet, moet echter niet te lang aanhouden. Een duidelijk afgebakend journalistiek veld zoals  
190 Bourdieu voor zich zag, is er niet meer en zal ook niet terugkeren. Maar als sommigen van ons het instrumentarium hebben om journalistieke verhalen te maken (feit en  
195 fictie niet mengen, zorgvuldigheid betrachten, hoor en wederhoor toepassen, je bronnen beschermen, enzovoort) en anderen de weg kennen naar de plaatsen in de samenleving  
200 waar die verhalen over moeten gaan, dan moeten wij samenwerken. In die samenwerking zal nieuwe, krachtige journalistiek ontstaan.

*naar: Pieter van den Blink*

*uit: NRC Handelsblad, 15 & 16 oktober 2016*

*Pieter van den Blink is journalist.*



noot 1 de jongste dag nakende is: de dag des oordeels dichterbij komt, vrij vertaald:  
het einde nabij is

noot 2 Mark Zuckerbergs: Mark Zuckerberg is medeoprichter en algemeen directeur van Facebook.

noot 3 *hood*: hier gebruikt in de betekenis van 'buurt' (van het Engelse *neighbourhood*)

## Tekst 3

### Wat als werken niet meer móet, maar mág?

(1) Zwitserland wees het twee weken geleden massaal af in een referendum: het basisinkomen, een onvoorwaardelijk inkomen voor elke burger, 5 hoog genoeg om een bestaansminimum te garanderen. Het is een radicaal idee maar vooral een pleidooi tegen de gevestigde orde. Het adagium 'werken voor je geld' is niet 10 meer voor iedereen heilig. Het basisinkomen introduceert een nieuwe manier van denken waarbij werken niet langer noodzaak is, maar een keuze.

(2) Bijna honderd jaar geleden voor- 15 spelde John Maynard Keynes<sup>1)</sup> een zonnige toekomst: technologische vooruitgang zou de productie verviervoudigen, zodat we in 2030 nog 20 maar vijftien uur per week zouden hoeven werken. Zijn eerste voorspelling kwam uit, maar die vijftienurige werkweek lijkt ver te zoeken. In Nederland, dat tot de landen met de 25 kortste werkweek ter wereld behoort, werken mensen gemiddeld nog steeds dertig uur per week. Waarom blijven we toch zo hard werken?

(3) We werken in de eerste plaats 30 omdat het moet: om eten te kopen, huizen te huren, rekeningen te betalen. Het moet van de overheid, het moet van onze ouders. Toch hoeft dat allang niet meer zo te zijn. De 35 collectieve rijkdom in het Westen is

enorm. Ondanks de recente economische crisis leven we, historisch gezien, in tijden van overvloed. De moderne westerse mens werkt in – 40 en dus ook aan – een consumptie-maatschappij. Hoe rijker we worden, hoe meer we willen hebben: een vorm van materialisme die Karl Marx<sup>2)</sup> 'warenfetisjisme' noemde.

Geld is uitgegroeid tot doel op zich in 45 plaats van een middel tot het verwezenlijken van een ander doel.

(4) Een andere verklaring is dat we werken uit plichtsgevoel. Een arbeidsloos inkomen druist tegen ons 50 calvinistische werkethos in. Sinds Adam en Eva uit het paradijs werden gegooid, is ledigheid des duivels oorkussen. Arbeid is niet alleen nood- 55 zaak maar ook de goedheid zelf, de hoeksteen van de christelijke samenleving. Ongeacht het inkomen worden we opgevoed met het idee dat werken een nuttige tijdsbesteding is. 60 Gratis geld verdienen we niet. Voor wat, hoort wat.

(5) Daarnaast telt ook mee dat mensen gewoonte- en kuddedieren zijn. Als iedereen in de sloot springt, doen 65 wij het ook. Het begint al vroeg met de vraag wat je later wilt worden. Zo wordt gehamerd op het belang van een goede baan, en zo hameren we verder, want wie alleen een hamer 70 krijgt, ziet overal spijkers.

(6) Maar belangrijker nog dan h rd te werken, is het gegeven d t we werken. Ons werk bepaalt in hoge mate onze status in de samenleving. Sterker nog, werk vervult een existentiële rol: het rechtvaardigt ons bestaan en geeft ons nut. Vraag iemand wie hij of zij is en je krijgt na een naam een beroep als antwoord. Het is geen toeval dat in een maatschappij waar werk centraal staat, de ongelukkigste en ongezondste mensen werkloos zijn en het is ook geen toeval dat er enorme taboes rusten op werkloosheidsverzekeringen en -uitkeringen. (7) Mensen die hun baan verliezen, raken tegelijkertijd een groot deel van hun identiteit kwijt. Voordat beleidsmakers en economen op zoek gaan naar financieringsmodellen voor het basisinkomen, moeten ze dus een fundamentele vraag beantwoorden: wie zijn wij in een wereld waarin we

m gen werken? Hoe vullen we ons leven in als we minder – of helemaal niet meer – hoeven te werken? (8) Of het basisinkomen economisch, politiek of juridisch haalbaar is, is onderwerp van een eindeloze wellesnietesdiscussie. Dat is een discussie die óók gevoerd moet worden. Maar voorafgaand zouden we moeten vragen waarom wij over werken denken zoals we dat doen. Of ons idee over werken nu voortkomt uit noodzaak, plicht, gewoonte of uit identiteit, het gedachte-experiment van een basisinkomen trekt onze vastgeroeste ideeën in twijfel. De centrale rol van werken wordt van het voetstuk gestoten. Wat we doen is n t wie we zijn. Werken m et, kan veranderen in: werken m g. Doorbreek dit taboe en je boekt maatschappelijke vooruitgang. Kansarm of kansrijk, er valt veel meer te kiezen.

*naar: Lily Schim van der Loeff en Kyrill Hartog  
uit: Het Parool, 23 juni 2016*

*Lily Schim van der Loeff en Kyrill Hartog waren op het moment van schrijven programmamakers in opleiding bij debatcentrum De Balie.*

noot 1 John Maynard Keynes (1883-1946) was een invloedrijk, Brits econoom.

noot 2 Karl Marx (1818-1883) was een Duits filosoof. Zijn boek *Das Kapital* vormde de basis voor de ideologie van de arbeidersbeweging waaruit het socialisme en het communisme zijn voortgekomen.

## Tekst 4

### Basisinkomen aantasting van autonomie

(1) Als je je afvraagt welk dier je wilt zijn, dan zie je jezelf als een sterke tijger op een schaduwrijke savanne, of als kapucijneraapje in de oerwouden van Suriname. Dichter bij huis zie je een merel in een nestje in het

Euromastpark op zoek naar voedsel voor de kleintjes.

(2) Als je jezelf verbeeldt als dier, droom je niet over het leven in een gerenoveerde tijgerkooi van Artis, een tralieloos verblijf in de Apenheul,



of een jarendertigvolière in je achter-  
 tuin. Het is wel praktischer, leven als  
 15 dier in Artis, Apenheul of volière: je  
 eten wordt gebracht en je hoeft niet  
 op je hoede te zijn voor andere die-  
 ren. Met deze praktische oplossing  
 verdwijnt echter de lol van het leven.  
 20 **(3)** Dat is bij een basisinkomen het-  
 zelfde. Dat gaat uit van het idee dat  
 iedereen dan altijd genoeg heeft, een  
 heel grote mensentuin, waarin  
 beleidsmakers en veelverdieners de  
 25 verzorgers zijn.  
**(4)** Als argumenten voor het basis-  
 inkomen worden genoemd dat er  
 onvoldoende werk is, dat automati-  
 sering steeds meer banen laat ver-  
 30 dwijnen, dat er veel regels zijn en dat  
 het arbeidsintensief is om de sociale  
 verzekeringswet goed uit te voeren.  
**(5)** Het zou uiteraard fijn zijn als  
 iedereen zijn ideale baan heeft, als  
 35 63-jarigen geen sollicitatieplicht meer  
 zouden hebben en als er nooit fouten  
 gemaakt worden bij het uitbetalen  
 van de uitkering. En sommigen  
 vinden het oneerlijk dat je eerst je  
 40 spaargeld moet gebruiken om in  
 eigen levensonderhoud te voorzien,  
 voordat je in aanmerking komt voor  
 een uitkering.  
**(6)** Zo bezien lijkt het handiger om al-  
 45 les bij elkaar te vegen, een mooie  
 berekening te maken en te stellen  
 dat met het budget dat hiermee ge-  
 moeid is iedereen een basisinkomen  
 kan ontvangen. Alle problemen opge-  
 50 lost!

**(7)** Maar een basisinkomen is geen  
 oplossing. Allereerst haalt het basis-  
 inkomen de eigen 'zin van het be-

staan' weg: mensen willen werken en  
 55 in hun eigen levensonderhoud voor-  
 zien. Dat is leven.  
**(8)** Voor de vele mensen die het ver-  
 velend vinden dat zij nu geen werk  
 hebben, lost een basisinkomen bo-  
 60 vendien niets op: ze hebben dan nog  
 steeds geen werk. Ook heeft een  
 basisinkomen een aanzuigende  
 werking op mensen met verkeerde  
 intenties. En dat heeft ontwrichtende  
 65 gevolgen voor de economie. Ter  
 illustratie: als ik hoor dat in Zwitser-  
 land na wordt gedacht over een  
 basisinkomen, droom ik over geld en  
 gemak voor mijzelf. Ik droom niet  
 70 over ouderen helpen of bergen  
 schoonmaken.  
**(9)** Je hebt ook mensen die zich in-  
 spannen om naast hun uitkering bij  
 te verdienen zonder dit te melden.  
 75 Hier is veel inventiviteit in het ont-  
 duiken van regels, terwijl op ander  
 gebied – cultuur, sport of zorg –  
 weinig wordt toegevoegd aan de  
 samenleving. Een basisinkomen  
 80 verandert dit niet.  
**(10)** Een basisinkomen is een slecht  
 plan. Het tast de autonomie van  
 mensen ernstig aan, lost het pro-  
 bleem van werkloosheid niet op, is  
 85 economisch niet haalbaar en heeft  
 aantrekkingskracht op mensen die  
 weinig ambitie hebben om het land  
 vooruit te helpen.  
**(11)** Ook al is er een basisinkomen,  
 90 dan is het nog steeds fijner om te  
 horen bij de mensen die het vlees  
 verstoppert voor de tijger, en ben je  
 liever niet de tijger in de mooie kooi.

*naar: Esther Schulte  
 uit: Trouw, 9 juni 2016*

*Esther Schulte is financieel adviseur bij Ocean Finance.*

*De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.*